

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Brezmadežna

na obzorju naše domovine.

2. Pospeševalci njenega čiščenja.

„Zdrava, milosti polna...“ Prve besede, ki jih je govoril nebeški poslanec za pozdravkom Mariji, izražajo njeno najvišjo odliko. Tolikšne milosti ni prejel noben zemljani, kolikršno je dobila ona od Gospoda, ki je bil vedno z njo — že v prvem trenutku, ko se je spajale njena duša s telesom. Tedaj že jo je varoval, da je ni oskrnila z gresnim trupom stara kača. Angelj pozdravlja Marijo kakor brez madeža spočeto. Mar se tej proslavi nihče ne pridruži? Kaj menite, dragi, nihče? Pridružuje se jej vesoljna zemlja in pridružujejo se jej vsa nebesa. Otroci se zbirajo krog svoje nebeske Matere in jo proslavljajo z angeljem vred. Hrepeneči po žarku milosti se globoko klanjajo njej, ki je bila izza prvega hipa svojega življenja brez greha in okrašena s polnostjo milosti božje.

Mariji, milosti polni, se je klanjala vesoljna cerkev vzhodnja in zapadna. Šesti občni cerkveni zbor je leta 680. naglašal, da je bila Marija od začetka svojega bitja brez madeža. Sto let pozneje je sedmi občni ali drugi nicejski zbor omenjal njene neomadežnosti. Ko se je tridentski cerkveni zbor bavil z naukom ob izvirnem grehu, določil je za versko resnico, da so vsi ljudje spočeti in rojeni v tem grehu, a hkrati je izjavil, da ne namerja v določbo govorečo o podedovanem grehu všteti preblazene in neomadežane device Marije.

Mariji, brez madeža spočeti, so se klanjali prednamci v davni minulosti. Precista Bogorodica je vsekdar gospodovala na naših slovenskih gorah in po naših dolinah. Stevilne cerkve kipeče v sinji zrak že stoletja v naši domovini njej na slavo, še številnejši oltarji, preproste kapelice in znamenja, njene podobe in svetinje po domovih — vse so pričje, da so se naši dedje vsekdar zatekali v varstvo Marijino. Zakaj neki? Zato ker so jo spoznavali za višjo od navadnih človeških otrok, zato ker so verovali v svoji grešnosti, da ona edina ni njim enaka, nego da je vzvišenejša — brez madeža spočeta.

Slavo Marijino so razširjali po naših pokrajinah vladarji, samostani in mnogi vrhovni dušni pastirji s svojimi podrejenimi pomočniki.

Ko je dne 1. listopada 1200 zalagal vojvoda koroski, gospodar kranjski, isturski in krški Ulrich III. kartuzijski samostan v Bistri poleg Vrhnike hote si nakloniti prijatelje z mamonom, omenil je v ustanovni listini, da naj je pozidana nova samostanska naselbina na čast slavne in neomadeževane device Bogorodice Marije in predtekarja Gospodovega Ivana Krstnika.

Kdo bi mogel opisati vse bogoljubne čine, ki so z njimi Habsburžani po sebi podložnih pokrajinah pospeševali čiščenje Marije brez madeža spočete? Ferdinanda II. in III., Leopold I. so bili toliki častilci Marijini, da jim je redek tekmeč med svetovnimi vladarji. Njihov zgled je blagodejno vplival na podanike.

Ognjišča Marijinega češčenja v naši domovini so bili samostani. Najstarejši izmed njih so imeli svetišča posvečena presveti Bogorodici. Krasna podoba Marije, kakor s solncem obdane, se je shranjevala v starodavni benediktinski cerkvi Matere božje na Osojah na Koroškem. Čudežna podoba Marijina je dičila samostan vellesalski. Kjerkoli je bila kaka samostanska naselbina, povsod se je častila v njenem posvečenem ozidju Marija, povsod so se nahajali redovniki, ki so oduševljeno oznanjali veselo vest, da je Bogorodica brez madeža spočeta. V tem poslu so se kosali sinovi sv. Frančiška, benediktinci, kartuzijani, avguštinci, jezuiti, karmeličani, cistercijanci. Z njimi vred so proslavljale Devico brez madeža spočeto redovnice slovenskih pokrajin.

Pospeševalci Marijine slave so bili naši škofje. Izmed ljubljanskih omenim samo dva: Toma Hrena in njegovega naslednika Rajnald Skarlikija. Prvega dnevnik in dela spričujejo, kako je bil vdan presveti Devici. Vsak hip te skoro srečuje beročega Hrenove dnevnice zapiske kakv zviklik namenjen nebeški Gospe. „Hvala Bogu in blagoslovljeni Devici — ali: Devici najslavnejši!“ s temi in enakimi besedami končuje Hren svoje beležke. Kako srčno vesel je bil ta obnovitelj katoličanstva v naši domovini, ko je leta 1627. prvič slovesno svetkoval praznik Marije brez madeža spočete. K njej se je zatekal v svoji mučni bolezni. Trdno je zaupal v Marijino pomoč Rajnald Skarliki, ki je leta 1630. za Hrenom zaedel prestol ljubljanske škofije. Za svojega škofovanja v Trstu je tam kaj leta 1627. položil temeljni kamen jezuitski cerkvi Matere božje brez madeža spočete.

P. B.

(Dalje pride).

II. nedelja v adventu.

Si li ti, kateri naj pride — ali naj drugega čakamo?

(Matej, 11.)

Resen opominj na Odrešenikovo sodbo nam je šel I. adventno nedeljo mimo naših duš. Sv. cerkev je začetkom svojega leta s takim posvarilnim evangelijem stopila do nas tega nas opozoriti hoteč, da ni igrača naše življenje in da nam je strahom in trepetom delovati na svojem odrešenju. Zato torej to nedeljo slika tega silnega Odrešenikovega drugega prihoda na svet.

A ne le bojazen vdihujoče zgodbe naj nam bodo to adventno dobo pred očmi. Tudi takih naj nam bo, ki v upu dvigajo našega hrepenečega duha. In res nam kaže že danes cerkev moža, o kojem je pisano: „Glej, pošljem svojega angelja, kateri bo pripravljaj tvoj pot pred teboj.“ (Mat. 11, 10.)

Že sama prikazen tega krstitelja v puščavi naj nam bo zastava našega bližajočega se rešenja.

Premislimo pa danes, ali je ta, ki naj mu njegov angelj — Ivan Krstnik — pripravlja pot; ali je ta veliki prišlec pač napovedan bil v listinah starega zakona tako, da so ga kojkoj mogli spoznati, ko je bil rojen na svet?

Dragi! O teh vse nas osrečujočih pričakovanjih starega veka ob kratkem danes.

*

V oni vso svetovno zgodovino oblažujoči prorokbi v raju nam je naslikan ta, ki je sredotočje vsemu človeštvu, krog kojega se vrti zgodba vsega stvarjenja, zgodba naše zemlje, osoda vsacega kraljestva na zemlji; dragi, osoda tudi vsacega nas — in bodi si še tako malenkostna naša prikazen tu v tem božjem vsemiru — pred Bogom namreč ni malenkostni nikedo: tam pred božjim prestolom nam je popolna enakost. Od tam izvira odrešenje vsacega zemljana — od kralja doli do prostaka, ki — da more živeti — kruha proseč potrka danes na to, jutri na ono usmiljeno srce. To vesoljstvo odrešujočo zgodbo beremo namreč v svetopisemskih besedah, ki je Gospod

Bog govori kači-zapeljivki. Te-le so: „Ker si to storila, prokleta si med vsemi živalimi in zverinami zemlje: plazila se boš po svojih prsih in prst boš jedla vse svoje živče dni. Sovraštvo postavim med teboj in med ženo: ona strè tvojo glavo in ti boš zalezovala nje peto.“ (I. Moz. 3, 14—15.) Najodličnejše vseh žena ne bo mogel torej oškodovati kačji pik. Ona — Bogorodica — postane vir našemu radovanju.

Odrešenik pride na svet: to je veselo poročilo iz raja; to veselja kaplja v tem dolgotrajnem upanju, ki naj polni vso zgodovino od prognanstva iz raja pa do prihoda onega, ki je pričakovanje vseh narodov in naše pričakovanje.

A kakor nam v vsakdanjem življenju noče zadostovati le samo obljuba: To dobiš; to gotovo dobiš — tako bi popolnoma vtešiti nebi bila mogla pričakujočega človeštva ta le samo splošnja veleobljuba iz raja.

Kedaj? tako se vprašamo tako radi ob vsaki obljubi — bodi si že večega ali tudi manjega pomena. — Iz tega vzroka so se zato vedno določneje vprašala ljudstva in posamezniki: Kedaj bode tisti blaženi čas, da nam pride Odrešenik? — In vtešeno je bilo človeštvo, ko je veliki prorok Izaija kakih 700 let pred Kristom stopiti mogel pred svet z jasno obljubo v besedah: „In iz Jesejeve (t. j. kralju Davidu očeta) korenine požene mladika in cvet požene iz te mladike. In nad njim bo počival Gospodnji duh: duh modrosti in razumnosti, duh sveta in moči, duh znanja in pobožnosti. In napolni ga duh Gospodnjega strahu.“ (Izaija 11, 1—3.)

In ko je znamoval bil ta mogočni videc, ki gleda v prihodnjo Odrešenikovo podobo skoraj tako čisto, kakor so ga imeli pred seboj njegovi apostoli, ki so hodili z njim — ko je narisal bil kralja Davida rodovino, iz koje bodi rojen Krist, — potem poroča še natančneje o materi-devici, v kojoj zre s to-le besedo: „Glej devica spočne in rodi sinu — in dano mu bo ime Emanuel.“ (Iza. 7, 14.)

In da bi ne dvomil kedo o pravem dostojanstvu tega velicega pričakovanca, popisuje ta isti prorok, kako ga ljudstva ta-

krat sprejmejo in kakošna da mu bodo imena. Besede so mu te-le: „Zakaj dete nam bo rojeno; sin nam bo dan — in gospostvo bode na njega rami. In ime mu bo: Prečudni; svètnik; Bog; močni; oče prihodnjim časom; poglavar miru.“ (Iza. 9, 6.)

In ko je preteklo od prve veseljstva vrazdujoče prorokbe v raju do 4000 let — pač čas dolgega upa in dolgega strahu; čas žalovanju in oveseljenju; čas senčnih temin, v koje naj nam posveti še le večna luč z večnih višav — po teh 4000 letih pride Odrešenik na svet v mestu, ki nam je znamenjuje Izaiju sočasnik, prorok Miheja z vekovečno imenitnimi besedami: „In ti Betlehem, Eirata, ti si majhen med tisoči v Judu; a iz tebe pride meni ta, kateri bo gospodoval v Izraelu — in njegov izhod je od začetka — od večnih dni.“ (Miheja 5, 2.). In rodil se je v srečnem, presrečnem Betlehemu Oni, ki je začetek in konec vsemu, kar je bilo, kar biva in kar bode; Oni, ki naj pride iz največih višin doli v najnižje globine našega veseljstva in naših duš.

* * *

Sv. cerkev, dragi, nam v svojem adventnem času slikati hoče pred našega duha prihodnjega Odrešenika in nas hoče tolažiti z besedami: „Zakaj približuje se vaše odrešenje.“ (Luk. 21, 28.)

Saj je rojstvo Krista-Odrešenika prva in največa zgodba vseh, kar jih je dočakal ta naš bedni Adamov dom od svojega začetka do Odrešenikovega prihoda nanj in jih dočaka od tega njegovega prihoda pa do zopetnega njegovega odhoda nazaj v Očetovo večno blaženstvo — in bodi si ta zadnji njegov odhod s sodbe človeškega rodú v še tako nepregledni ter nepregledni daljavi.

To Kristovo rojstvo je in za vse čase biva blesteče se sredotočje naši človeški zgodovini; sredotočje vsacega nas zemskemu življenju. Sredotočje bodi, dragi, to najsveteje rojstvo vsacemu še tako drznemu upu tudi tvojega po večnem blaženstvu hrepenečega srcá. Amen.

Zatrite nekdanje cerkve in kapele ljubljanske.

10. Cerkev sv. Jožefa.

(Dolge.)

S čim so se bavili ljubljanski diskalceati.

Kako so bosači izvrševali službo božjo v svojem svetišču, razložil sem v nekem odstavku tega spisa. Kajpada so bili naši menihi mnogo obiskovani izpovedniki. Ljudje odličnejših stanov se niso zatekali le k njihovim izpovednicam, nego so se hote popolnoma vrediti svoj dušni stan odtezali posvetnemu sumu za nekaj dni v diskalceatski samostan. Prihajali so tjakaj na duhovne vaje. Štiri leta zaporedoma — izza leta 1707. do 1710. jih je opravljal ob vodstvu oo. diskalceatov grof Francisek Lamberg. Takisto je delal več let posebni prijatelj in zavetnik ljubljanskih bosačev škof Leopold grof Petazzi. On je zlasti čislal njihovega priyorja Dunajčana o. Hermana Jožeta a s. Hilario, ki ga je imenoval za svojega konzistorijskega svetnika.

Leta 1761. je več pruskih vojnihi jetnikov stopivših v cesarsko službo sprejelo sv. katolisko vero. Poučevala sta jih diskalceata: o. Miteja s. Josepho in o. Ildelonz a s. Laurentio. Izposelnjenci so nato v cerkvi sv. Jožeta molili javno veroizpoved.

Diskalceate so klicali tudi v druge cerkve v Ljubljani in v okolici na duhovna opravila. Izza leta 1673. je hodil vsako sredo kak diskalceat maševat v spialsko cerkev sv. Elizabete; zato je dajal mestni magistrat samostanu po 21 gld. deželne veljave (t. j. 20 gld. 24 kr. nemške veljave) na leto. Da bi jih Bog ne vdaril s požarom, posiljali so diskalcenti vsako leto dne 4. velikega travna po enega meniha mašnika v cerkev sv. Florijana, da je tamkaj opravil presveto daritev. Tako so bili sklenili leta 1753. Nekaj let so hodili bosači na sv. Roka dan maševat v Dravljje. Namestu tamkaj so pozneje maševali tisti dan v domači cerkvi pri oltarju sv. Roka. Marsikdaj je došel diskalcentom poziv za slavnostne cerkvene govore. V križevniški cerkvi je imel postne propovedi že gori omenjeni o. Herman Jožef a s. Hilario. Na sv. Ignacija dan leta 1770. je propovedoval po slovensko v jezuitski cerkvi

sv. Jakoba v Ljubljani o. Marko Pohlin. Letopisec iz tovarištva Jezusovega ga ne omenja imenoma, nego pravi, da je bil ta dan slavnostni slovenski govornik „avgustinec diskalceat najnovjše slovenske slovnice pisatelj“ (Augustinianus Discalceatus novissimae gramaticae carniolicae Auctor). Ni je bilo propovednice ljubljanske, ki bi je ne bil o kaki znameniti cerkveni svečanosti proslavil z govorom v slovenskem ali v nemškem jeziku kak bosi avgustinec.

V diskalceatskem samostanu so gojili nauke. Leta 1760. je poslal pokrajinski kapitul tja šest dijakov, da se nče modroslovja. Določil jim je dva lektorja. Tudi bogoslovja so se učili mladi diskalceati nekaj časa v ljubljanskem samostanu.

Bosači so se bavili s poučevanjem dečkov. Neimenovan župnik je izročil pred svojo smrtjo leta 1748. diskalceatskemu priyorju sto zlatnikov t. j. 418 gld. 53 kr. v ta namen, da se iz obresti te glavnice napravi oblika diskalceatskim cerkvenim strežnikom in da se ti dečki poučujejo v branju, pisanju in v krščanskem nauku. Najbrže so se jim pridruževali še drugi dečki iz bližnje okolice. V diskalceatskem samostanu je vtegnila biti po takem nekaka zasebna ljudska šola.

Plod modroslovskih in bogoslovskih nauk so bile javne razprave in knjižna dela oo. diskalceatov. Razne stavke iz modroslovja so obdelavali ondaj vsako leto v javnih prepirkah jezuiti in njihovi učenci. Njihov zgled so posnemali frančiškani v Ljubljani, na Sv. Gori poleg Gorice, na Trsatu, v Novem mestu in na Klancu. V tej stroki niso hoteli zaostati ljubljanski diskalceati. Leta 1690. je branil v cerkvi sv. Jožeta modroslovje sv. Avgustina in sv. Tome Akvinskega diskalceat br. Kasijan a s. Regina. Prepirke o modroslovskih in bogoslovskih točkah — zvali so jih častne razprave (Honorar Disputation) — so vprizarjali v svoji obednici. Vabili so nanje menihe drugih ljubljanskih samostanov in ti so pridno posegali v razgovor. Dne 4. prosinca 1759 se je vršila neomadežani Bogorodici posvečena, iz desetih bogoslovskih točk obstoječa častna razprava o skrivnosti včlovečenja. Predsedoval je dejanski lektor bogoslovja o. Ernest a

s. Regina. Branil je omenjene točke o. Ivan Krstnik a s. Zacharia. Izpodbijali so jih: frančiškanski definator, sv. kanonov lektor in javni zapriseženi izpraševalec v nadvojvodovem liceju ljubljanskem o. Hugon Vodnik (Vodnigg); frančiškanski lektor bogoslovja in generalni propovednik o. Oton Spregg; lektor kazuistike in slovenski propovednik diskalceatskih bratovščin o. Ahacija s. Agnete; dejanski lektor bogoslovja o. Justa s. Anna. Poslednja dva sta bila bosača. Frančiškan o. Hugon Vodnik, ki je umrl v sluhu svetosti, se omenja še dvakrat med izpodbijalci o diskalceatskih častnih razpravah.

Ljubljanski diskalceati so bili ljubitelji umetnosti. Najboljši domači slikarji so jim ozaljšali cerkev in samostan. A tudi nekateri izmed njih so se sami urili v umetnostih. Njihova kronika nam poroča o diskalceatu slikarju in o dveh drugih bosačih, kista bila skladatelj. O slavnosti sv. Ane so leta 1757. peli nemško pesem, ki jo je vglasbil lektor o. Martin; litanije, pete veliko soboto dne 25. sušca 1758 po vstajenju, pa je komponiral tovariš njegov lektor o. Ernest.

(Dalje pride).

Zgodovinske črtice iz Bele Krajine do l. 1374.

Pozdravljena krajina brežna,
Rojakov mojih belih dom!

Anton Medved

(Dalje.)

Malo pred poginom Obrov so izgubili tudi Slovenci svojo svobodo.

L. 774. je uničil Karol longobardsko kraljestvo v Italiji in razširil meje velike svoje države do Slovencev. Vsakedo je lahko izprevidel, da ne bode tudi njim dolgo prizanašal. Stvar je sprožil akvilejski očak Pavlin II., ki je pozval svojega dobrotnika Karola, naj si podvrže še Slovence, da jih bo mogoče pridobiti za Kristovo vero, kakor poprej nemške Sase. Karolu je všečevala ta misel. Slovenci se niso znali složno in skupno braniti proti tako mogočnemu sovražniku. Do l. 789. so bili podjarmljeni vsi Slovenci. Izgubili so svobodo, zamenjati so morali svoje stare pagske običaje za nove krščanske. Karol Veliki

je osnoval Vstočno marko; Karantanija ni spadala k nji, bila je samostalna pokrajina. Da bi ne razdražil podjarmljenega ljudstva, Karol v Karantaniji spočetka ni vstanovil posebnih okrožnih grofij (Gaugrafschaften). Pustil jim je s početka domače kneze, samo da so se morali dati krstiti in obljubiti kralju zvestobo. Tako se je na eni strani lažje širilo krščanstvo, na drugi pa ljudstvo bolj privajalo frankovski oblasti. Na vsi moč so Karloviči podpirali naseljevanje Nemcev med Slovenci, ter tako počasi iz njih napravili odvisne podložnike in naposled robe. Južna Karantanija je rabila močne roke v bran proti morebitnemu sovražnemu navalu. Zato jo je vstanovil frijulsko marko in spravil pod nje oblast tudi frijulske vojvode. Izročil jo je grofu Markaru. Sledil mu je l. 795. Erik in temu 799 Kadolah, ki je l. 819. umrl za mrzlico. Njegov naslednik Balderik (819—828) se je moral boriti zoper upornega Ljudevita Posavskega. Vladal je ta vojvoda Slovence med Dravo in Savo, torej tudi Kranjsko od Metlike do hrvaške meje.* Pri tožil se je cesarju Ljudoviku Pobožnemu zoper Kadolaha zaradi krščenja slovenskih pravic in svoboščin, a ni opravil ničesar. Uprl se je zoper Franke, a moral se je s početka umakniti Balderiku. L. 819. pa premaga Balderika in se reši tujega gospodstva. L. 820. se je zopet začela vojna zoper Ljudevita. Franki so poslali tri vojske zoper njega, pustošile so Kranjsko in Slovenci so se vdali. Ljudevit se je še branil v nekaterih trdnjavah, potem se je umaknil v Srbijo in končno bežal v Dalmacijo, kjer ga je Ljudemisel zavrtno umoril l. 823. Ta upor je povzročil bistvene upravne izpremembe. Balderika, ki se je izkazal nezmožnega braniti frijulsko marko s priklopljenimi slovenskimi pokrajinami, je cesar odstavil l. 828. Njegovo marko je razdelil na štiri grofije. Prva je bila Frijulska z Oglejem; druga Istra s Krasom, Notranjskim in Reko; tretja Slovenska marka ob Savi, k nji je pripadalo na Štajerskem celjsko okrožje. Na Kranjskem je obsegala vse dolensko, t. j. razun novomeškega okrožja še Št. Vid, Šmarije, Lož in Obloke. Imela je ta marka različna imena: Marica Vinidorum, Marcha juxta Souvam, Saunia in morda tudi Savia. L. 838. imenuje se nje grof Salacho, odvisen od koroškega vojvode, posredovalec med Privino in Franki.

* Orožen „Vojvod. Kranjska“. 1902 st. 32.

Bival je „in arce Richenburg“ Reichenburg ali Liberca ob Savi). Ta grad je bil središče Slovenske marke.² V 10. stoletju se ločujejo pri letopiscih in zgodovinarjih tri slovenske iztočne meje nemške vladovine. Prva je karantansko-vindiška meja — ali sedanji spodni Štajar. Druga je Kranjska (Gorenska) med Frijulskim in Karantanijo (Koroško) in kakor meja proti Horvaški je vindiška marka Istrska, ki se še v 15. veku imenuje „Marka“ (in Möttling und der March). Torej okraj z glavnima naselbinama Metlike in Črnomljem je prava vindiška marka istrska, spodnja štajarska pa vindiška marka Karantanska (Koroška).³ Vse pa so bile vtelesene v vojvodini bavarski, ter tako nemški državi.

² „Ljetop. Zvon“ 1882 — st. 221.

³ Dimitz „Gesch. Krains“ I. del, st. 145 v opombi 2.

(Dalje pride).

Popotne drobtine

VIII.

Lund, 29. julija.

Poslovivši se od glavnega mesta Švedske sem poiskal brzovlak, da me nese nazaj proti jugu. V vozu sem dobil prijaznega Šveda, s katerim sva ostala noter do mesta Malmö popotna tovariša. Obiskal je svoje sorodnike v Stockholmu, in sedaj se vračuje tje, kjer ima službo. Bil je visoko zraščeni človek ter po svojem poklicu ključalničar. Švedi so obče znani zaradi svojega vljudnega vedenja. Prav zaradi njihove dvorljivosti jim pravijo „severni Francozi“. Norvežani so hladnega in resnobejnega značaja. Šved pa je živahen, prijazne narave.

Hteli smo po rodovitnih planjavah in dospeli v mesto Norrköping. Tod mimo se vala reka Motala, na kateri plavajo velike ladije. Ob njenih bregovih je mnogo tovaran, ki dobivajo zadostno vodno množino za svoje stroje. Motala teče iz jezera Vetern. Spominjal sem se znane švedske svetnice, ki je bila doma v tem kraju, sv. Brigite.

Brigita je živel v štirinajstem stoletju (1303—1373). Kot devica, žena in vdova daje izgled posebne bogoljubnosti. Obiskala je troje

najslavnejših božjih potov: Rim, Jeruzalem in Kampostelo. Izvanredno je sočuvstvovala s Kristovim trpljenjem, katero je čestokrat premišljevala s solznimi očmi. Bolniki in reveži so imeli v njej svojo mater. Izmed samostanov, katerim je bila ona ustanovnica, se je posebno odlikoval samostan Vadstena, ležeč na vzhodnem obrežju prej imenovanega švedskega jezera Vetern. Ko je sv. Brigita umrla v Rimu, prenesli so njene telesne ostanke v Vadsteno. Luteranska doba je odpravila ondodni samostan, toda poslopje, ki je sedaj bolnišnica, stoji še dandanes. Prav tako kakor Brigita, živel je njena hči Katarina. Tudi ta je prišteta svetnicam. God prve se obhaja 8. oktobra, god druge 24. marcija. (Glej življenje svetnikov.)

Proti večeru smo došli v Lund na južnem Švedskem. Lund ni veliko mesto, šteje le sedemnajst tisoč prebivalcev, toda ponaša se z vseučeliščem. Vseučelišče ni tako staro in slavno, kakor ono v Upsali (severno od Stockholma), vendar je obiskuje lepo število dijakov. Njihovo življenje je baje zelo dobro vrejeno. Popivanje skoro ne poznajo, vsled tega tudi ni ponočnega razgrajanja in pretepov. O kakem dvoboju pa sploh ni govora, ker se smatra na Švedskem dvoboj za navadno hudodelstvo ter se kakor tako strogo kaznuje.

Župnik Josip Lavtižar.

Iz domovine.

Popotni spominji na Dolensko.

„Lepa naša domovina.“

Hrvatska nar. pesem.

(Konec.)

Ker se na Grosupljem železnica razcepi na dve progi, novomeško in kočevsko, sledimo nekoliko drugi, ki vodi proti jugu. Kojkoj se nam odpira namreč lepi razgled na račinsko dolino. Prva znamenitost te doline je velikanski boštanjski grad, katerega sem pa nekoliko opisal že l. 1899. v „Zg. Danici“ list 34. str. 270. v spisu: „Tridni iz svojega življenja“. Torej naj opustim tu ta opis. A nečesa naj omenjam. Ko sem se l. 1840. šolal v Ljubljani, bil sem v stanovanju pri gospodarju, ki je služil v svojih mladostnih letih pri grof Blagajevi rodbini v Boštanju

menda kakor kočijaž. Mnogokrat nam je pripovedoval dogodke iz vojskega časa l. 1813. v ondotni okolici; — med drugim tudi, da je bila šla „boštanjska gospoda“ v dan 16. sept. 1813 na neko višino, odkjer je po daljnogledu opazovala boj med Avstrijci in Francozi na cesti vrhu Peščenika. Lahko bi si bil zapomnil o tem kaj več natančnega; pa kaj — pregovor pravi: „Otrok je tele“. To pa naj omenjam, da je boštanjska graščina naj večja in tudi naj trdnjše zidana med vsemi imenovanimi te okolice. Lahko bi se reklo, da je zidana za večnost. A ohranjenje takih velikanskih poslopij mora stati tudi lepe novce. Bog varuj gradu zlasti potresa, ali pa požara! — Od boštanjske graščine naprej se vije račinska dolina proti jugu, in iz njene stredne kipi, kakor iz blejskega jezera otok s cerkvijo. Kopanjski grič tudi z mično cerkvijo na vrhu. Se ve: v Bledu vun iz vode; tu vun iz planjave. Se naprej od Kopanja je Čušprski grad, ki zadnji čas baje tudi pogosto menja svoje lastnike. —

Še neke znamenitosti te okolice naj opomnim spoštovanim bralcem. Proti zapadu od Račinske doline proti Šmariji se dviguje višina s cerkvijo sv. Nikolaja, ob kateri stoji tabor. Njega omenja že Valvazor. Ta stavba je menda ena izmed zadnjih zgradb te vrste, ki so se v naši deželi ohranile do sedanjih dni. Cerkev in tabor sta bila baje že v prav revnem stanu. Pred kakimi šesterimi leti je dal tedanji sentjurski župnik Matej Sitar, med tem časom že umrli dekan šmarijski, oboje: cerkev in tabor temeljito popraviti in prenoviti. Tabor je sedaj cerkovniku v priličju za hlev, nadstropje pa za stanovanje. Umetniško nenavadno izobraženi dekan Sitar je ob vsej popravil varoval častito starino. Ta naj bo vazen namigljaj vsem in povsod: če popravljate, vprašajte in vprašajte. Koliko se je že podrlo v naš zgodovini in umetniški kvar. O, ko bi se to novo — kar se je naredilo — moglo danes tako podreti, da bi staro zopet zopet prišlo na dan. Čemu pa nam je „Društvo za kršč. umetnost“ v Ljubljani, če ga ne vprašate? Ta okolica ima še eno znamenitost, ki je za omeniti, namreč vas Paradišče, ki je pozidana ob podnožju Magdalenske gore. Tu so našli pred malimi leti mnogo rimskih grobov. Vas Paradišče ima jako prijetno solnčno lego, rodovitno

zemljo, ter zelo redne in trezne prebivalce. V vsej vasi ni — niti krčme, niti žganjetoča. Koliko vasi je v naši deželi, ki bi se ponasati zamogle z enakim? —

Proti zapadu od Grosuplja pelje državna cesta in železnica proti Šmariji. Nisem se mogel pomuditi na Grosupljem, kateri kraj mi je bil priljubljen zaradi dobrih prijateljev in znancev že od davnih časov, in mi je tudi vedno še. —

Kakor od Radohove vasi do Zatičine, tako so se tudi od Grosuplja do Šmarije graditelji železnice dobro vedeli in znali ogibati dolenskih obligatnih klancev. Pravijo da gre ta proga do malega po starodavni rimljanski cesti. Za to še enkrat ponavljam, da so to okolico še premalo preiskali starinoslovci. O Šmariji sem že pisal nekoliko v potopisu: „Tri dni iz svojega življenja“ „Zg. Danica“, letnik 1900, list 1. str. 6. Dekanijska cerkev je zelo stara, in spominja v svoji stavbi, zlasti pri ladiji, nekoliko na nekdanjo starološko cerkev. Ako bi stala ta starološka še sedaj, javaljne bi jo podirali. Še zadnje trenutke, ko so se vršile že priprave za razrušitev stare Pričarske cerkve, mi je rekla razumna žena: „Jako škoda je je podirati!“ Neuka žena je bila torej ukovit umetnik. Zalosna majka naši starino- in naši umetnoljubnosti!

Mimogrede naj o Šmariji še povem, da je ta župa izmed najstarejših duhovnij naše dežele. Njen pričetek sega nazaj v l. 1288. Kakor je pa zanimiva sploh vsa ta okolica, tako tudi sme šmarijska duhovnija biti ponosna na svojo proteklost. Za Valvazorjevega časa je stela 25 podružnic ter je postala v teku dolgih let mati peterim novim samostojnim duhovnijam. Te so: St. Jurij ob Šmariji, Kopanje, Žalina, Polica in Sostro. Nase dni ima le 6 podružnic in 1 kapelo, v kateri se sme opravljati tudi sv. maša. O Valvazorjevem času je stal poleg šmarijske cerkve tudi tabor. Kje pa ravno, — in kedaj je bil porušen, ne ve nobeden človek. Vpraševal sem o tem, a nobeden se ga več ne spominja. — Nobeden ne spominja — danes bi ga ne podiral nobeden. Nikedo, kedor česa u me va!

Vozeč mimo Šmarije sem se v živo spominjal svojega sončenca iz mladostnih let in poznejšega pristrčnega pobratima, ondotnega bivšega

dekana Andreja Drobniča. Mnogokrat smo se pri njem le-tod imeli dobro. Človek je občutil nekako izvanredno veselje, občevati s tako preblago dušo. Srce je nosil na vedrem in tako prikupljivem obrazu. A zdaj že počiva tam v domači bloški zemlji. Bog mu posladkaj večni mir v grobu na rodnem kraju.

Tudi od Smarije naprej so prav dobro znali izpeljati železnico z ondotnih višin v ravnino proti „Žegnanemu studencu“. Oziraje se po višinah nad to vasjo proti vzhodu sem zopet gledal v duhu nazaj v viharno leto 1813. in se spominjal bojov, ki so se tudi tu vršili takrat med Avstrijci in Francozi. Moj nepozabni rajni oče Luka so mi pravili, da so uprav eden med tistih osodnih dni potovali v kupčijskih zadevah čez hribe iz Železnikov v Tržič, ko se je vršil boj okoli Žegnanega studenca. Dejali so mi: „Ko sem zaslišal iz tako velike daljave grom topov, pokleknil sem sredi pota na tla, vzdignil roke proti nebu, in goreče prosil Gospod Boga, naj bi naklonil zmago cesarskim.“ Tako so namreč imenovali takrat naše avstrijske vojake. Taki spominji na očeta imajo nadnaravno moč: solze privabijo človeku v oči. In pa tinaši stari zvesti Avstrijci — se-li ne izgubiva semtertje med avstrijskimi narodi čut za to veliko našo domovino? Menda se. A možato in krščansko to ni!

Že v noč smo se pripeljali v Ljubljano. Vender nisem moral prenočiti ondi; nego v pozni uri še sem se odpeljal proti Škofji Loki do svojih ljudi. Naslednje jutro sem bil doma. Res je namreč, kar pravi pregovor: „Ljubo doma, kedor ga ima.“

Za sklep mi je prišlo še to-le na misel: Tolikokrat citiramo v svojih spisih rajnega Valvazorja, ki je žrtvoval domovini v čast ne le svojih dušnih in telesnih moči, nego tudi vse ogromno svoje premoženje: Bog ve, če si kedo kedaj domisli, da bi izmolil tudi za mir in pokoj njegove velike duše kak „Oče naš?“ Nadučitelj J. Levičnik.

Iz sveta.

40.000 Marijinih otrok — toliko ljudi je bilo zbranih konec meseca vinotoka t. l. na Marijinem shodu v Lvovu. Napravili so veliki izprevod, ki so se ga na proslavo Brezmadežne vdeležili ondotni viši škofje, škofje, cesarski namestnik, deželni maršal, mestni župan, člani gosposke zbornice, državni in deželni poslanci. Poslednjo sejo so proslavili z govori: predsednik akademije znanosti grof Tarnovski, kmet Tečar in škof Pelčar.

M. K.

Ruska žena na rusko-japonskem bojišču. Kakšne požrtvovalnosti in samozatajevanja je sposobna žena, kaže nam najlepše sedanja rusko-japonska vojna. V tej grozni dobi vseuboja, v vzdušju polnem človeške krvi, ko stok ranjenih in umirajočih zaglušajo pokanje pušk in grmenje topov, prikazuje se angelj prinasaajoč tolažbo in pomoč — ruska žena. Ne le usmiljene sestre, gospe iz najboljših rodbin, kneginje, hčerke milijonarjev, vajene obilnosti in zločnosti, so nastopile težavno pot na Mandžursko, da bi kakor prave apostolke krščanske ljubezni izvrševale posel zahtevajoči pogum, samozatajevanje, nenavadno junaštvo in sicer tem večje, čim nežnejša je ženska duša in čim večji je njen naravni odpor proti vsemu, kar dihti po krvi. Čuditi se moramo tem junakinjam, ki se nahajajo povsod na bojišču — nekaj korakov za strelno črto, v oddelkih, ki iščejo ranjence, v vsakem vagonu, ki odvažajo nesrečnike z bojišča, in ob posteljah umirajočih v bolnicah. Koliko teh milosrčnic je ob izvrševanju njihovega plemenitega dela na bojišču že zadela neprijateljska krogla, koliko so jih pobrале bolezni. A vender prihajajo vedno nove sestre, nove junakinje, ki popolnoma pozabljajo nase in se do cela žrtvujejo blaginji bližnjega in svoji domovini. Strežnice, ki so v srditem boju ob vžigajočih in uničujočih šrapnelih v bitvi pri Ljaojanu reševale ranjene, ko so jeli pešati že možje omagovaje pod težo službe, so prejele od ruskega carja za odliko red sv. Jurja.

V. K.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej.

V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Ivane Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.